

Nr 8.

Ankom till Riksdagens kansli den 1 april 1913 kl. 3 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av herrar Steffens och Anders Lindblads motion, nr 94, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning om och på vad sätt för manliga och kvinnliga lönarbetare en maximalarbetsdag av åtta timmar per dygn må fastställas m. m.

I en inom Första kammaren väckt motion, nr 94, som hänvisats till behandling av kammarens andra tillfälliga utskott, hava herrar Steffen och Anders Lindblad hemställt, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, om och på vad sätt för manliga och kvinnliga lönarbetare och biträden inom industri, hantverk, handel och samfärdsel samt statens och kommunernas arbeten och företag må fastställas en maximalarbetsdag av 8 timmar per dygn samt i vilken utsträckning även inom andra områden av lönarbete sådan maximalarbetsdag må kunna fastställas eller, där så visas icke lämpligen kunna ske, på vad sätt motsvarande legala skydd för ett minimum av arbetsfri tid må kunna beredas dessa näringars lönarbetare. *Motionen.*

Beträffande den närmare motiveringen för denna framställning får utskottet hänvisa till motionen.

Redan vid 1856 års riksdag väcktes av herr Nils Hansson i Varalöv en motion med yrkande bland annat, att arbetstiden inom alla rikets fabriker genom ett statsmakternas sammanstående beslut måtte bli bestämd till högst tolv timmar om dagen för fullvuxna personer *Historik.*

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 12 saml. 2 avd. 8 häft. (Nr 8).

och de över 16 år samt till åtta timmar om dagen för ungdom under 16 års ålder». Motionen torde hava utgjort en medverkande orsak till en skrivelse av Riksdagen med begäran om lagstiftningens ingripande till förmån för en reglering av minderårigas arbete. Sedan en sådan lagstiftning blivit genomförd i 1881 års minderårighetsförordning, bragtes frågan om lagstadgad arbetstid för vuxna arbetare å nyo före i Riksdagen genom en motion år 1886 av herr S. A. Hedlund med förslag om införande av en maximalarbetsdag å nio timmar för de näringar, som komme att understödjas genom skyddstullar. Motionen avstyrktes av lagutskottet och avslogs av båda kamrarna.

Den på tyska kejsarens initiativ sammankallade internationella arbetarskyddskonferensen i Berlin år 1880, vid vilken även Sverige låtit sig representeras och som bland annat uttalade sig för en lagstadgad maximalarbetsdag för kvinnor, torde hava givit den närmaste impulsen till att frågan om en begränsning av de vuxna arbetarnes arbetstid redan år 1891 å nyo gjordes till föremål för behandling i Riksdagen, denna gång genom en motion av herr F. Berg. I denna motion yrkades, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att »Kungl. Maj:t täcktes genom sakkunniga personer låta utreda, i vad mån åtgärder även i vårt land kunna vara lämpliga för ordnande av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare beträffande reglerandet av arbetstiden, särskilt inom alla sådana näringsgrenar, som äro underkastade yrkesinspektionen». Motionen avstyrktes av det Andra kammarens tillfälliga utskott, dit den hänvisats, och kammaren biföll utskottets hemställan. Samma öde rönt en av samma motionär år 1893 framburen motion med enahanda yrkande. Då motionen återkom år 1894, väckt även nu av herr Berg med instämmanden av 12 bland kammarens ledamöter, rönt den emellertid ett annat mottagande. Det tillfälliga utskott, som avgav utlåtande däröver, ägnade frågan en grundlig behandling och hemställde i sitt yrkande, att skrivelsen till Kungl. Maj:t skulle omfatta »sådana fabriker och andra industriella inrättningar, i vilka arbetet genom sin art menligt inverkar på arbetarens hälsa». Med denna begränsade formulering godkändes utskottets framställning med 101 röster mot 89. Vid ärendets behandling i Första kammaren avslog emellertid kammaren på hemställan av sitt tillfälliga utskott det av medkammaren fattade beslutet.

Då frågan vid 1895 års riksdag å nyo upptogs av samma motionär, framställde denne sitt yrkande i överensstämmelse med föregående års Andrakammarbeslut. Nu bifölls det, efter vederbörande utskotts hemställan,

i Andra kammaren med 133 röster mot 73. Men ehuru även behandlingen av ärendet i medkammaren denna gång var gynnsammare, i det att dess tillfälliga utskott efter en utförlig motivering enhälligt tillstyrkte Andra kammarens beslut, så föll frågan likväl i Första kammaren efter en längre debatt, men utan votering.

Sedan 1895 har frågan inom Riksdagen vilat i 13 år och upptogs ånyo först vid 1908 års riksdag. Då väcktes av den socialdemokratiska riksdagsgruppen motion med yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, »huruvida och i vilken utsträckning en maximalarbetstid av 48 timmar under en vecka och 8 timmar under ett dygn må bestämmas för arbetare och biträden i industriellt och därmed jämförligt yrke, hantverk, byggnadsarbeten av alla slag, transportväsende och därmed sammanhörande arbete samt statens och kommunens arbeten och företag». Det Andra kammarens tillfälliga utskott, dit motionen hänvisats, avstyrkte motionärernas förslag efter en motivering, som framför allt vände sig mot ett lagstadgande om en maximalarbetsdag av så kort varaktighet som den föreslagna 8-timmarsdagen och hänvisade rörande möjligheten att överhuvud åstadkomma en allmän begränsning genom lag av arbetstiden till nödvändigheten av internationell överenskommelse eller internationell praxis. Däremot hyste utskottet den uppfattningen, att staten både kunde hava rätt och plikt att ingripa till arbetstidens förkortande, där denna tids överdrivna längd ur hälsovårdssynpunkt innebure verklig våda för samhället eller individen. Andra kammaren godkände utskottets hemställan och avlog motionen, varvid i debatten likväl även från arbetsgivarehåll betonades betydelsen av en begränsning av arbetstiden, där sådan kunde befinnas vara av hygieniska eller andra giltiga skäl nödvändig.

I anslutning till dessa uttalanden av utskottet och under debatten vid 1908 års riksdag väcktes av herrar Kropp och Svensson vid 1910 års riksdag en motion med yrkande om utredning, »huruvida och i vilken utsträckning en lagstadgad maximalarbetsdag må bestämmas för arbetare och biträden i hälsofarliga industrier och yrken». Det Andra kammarens tillfälliga utskott, där ärendet behandlades, avstyrkte motionen, och denna utskottets hemställan blev av kammaren godkänd.

Av den nu lämnade redogörelsen över ärendets föregående behandling inom Riksdagen framgår, att frågan om att genom lagbestämmelser reglera arbetstiden sedan länge varit föremål för Riksdagens uppmärksamhet.

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet inser betydelsen av att arbetsdagens längd regleras så, att arbetaren jämväl beredes tillfälle till fysisk och psykisk utveckling. Erfarenheten visar ock, att förkortning av en för den mänskliga motståndsförmågan alltför lång arbetsdag kan medföra ökad arbetsintensitet, samt att sålunda en alltför lång arbetsdag kan utan olägenhet för produktiviteten inskränkas.

Verkställda undersökningar av arbetstidens längd i vårt land utvisa emellertid, att densamma genom överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare under de senare åren förkortats. Under det att på 1880-talet en arbetstid av 12 timmar om dagen var den vanliga, beräknas den numera inom de flesta yrken uppgå till omkring 10 timmar. Härtill kommer att arbetet ofta avslutas ett par timmar tidigare på lördagen, varigenom arbetstiden per vecka inom flera yrken uppgår allenast till ungefär 57 timmar.

Redan nu finnas åtskilliga lagstadganden avsedda att skydda den inom industrien arbetande personalen mot alltför lång arbetstid. Sålunda stadgas genom lagen den 20 november 1909, att kvinna, som sysselsättes i vissa i lagen angivna industriella företag, icke får till arbete i företaget användas i vidare utsträckning, än att hon må komma i åtnjutande av oavbruten ledighet från arbetet under minst 11 timmar varje dygn; i denna ledighet skall tiden mellan klockan 10 på aftonen och klockan 5 på morgonen ingå. I lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd är bestämt, att minderårigas arbetstid ej får överstiga, för minderårig under 13 år 6 timmar av dygnet, för minderårig, som fyllt 13 men ej 14 år, 8 timmar av dygnet och för annan minderårig 10 timmar av dygnet. I 7 § i samma lag har Konungen erhållit rätt att i avseende å vissa för hälsan skadliga yrken meddela närmare bestämmelser d. v. s. bland annat angående arbetstidens längd.

Den nu förevarande motionen avser att genom lagbestämmelser begränsa arbetstiden för samtliga lönearbetare till 8 timmar om dygnet. Utskottet vill då först framhålla, att denna fråga på ett intimt sätt berör den internationella arbetsmarknaden. Genomförandet av en så stark begränsning av arbetstiden, som den motionärerna föreslagit, endast för den svenska industrien skulle utan tvivel i avsevärd grad minska vår konkurrensförmåga mot den utländska industrien. Redan nu är konkurrensen på den utländska marknaden ofta svår, beroende på de lägre arbetslönerna i utlandet. Och det är fara värt, att vår industri efter införandet av en 8 timmars maximalarbetsdag icke skulle kunna motstå konkurrensen med utlandets.

Utskottet anser därför, att Sverige i fråga om lagbestämmelser angående arbetstidens längd inom det industriella arbetsområdet bör rätta sig efter de större europeiska kulturländerna, samt att således nu förevarande fråga lämpligast bör lösas genom internationella överenskommelser. På denna väg ha kulturstaterna redan inslagit. Vid flera internationella förhandlingar har frågan om införande av en maximalarbetsdag av 10 timmar för kvinnor varit föremål för behandling, och en diplomatisk konferens kommer att hållas innevarande sommar för slutlig överenskommelse i denna fråga. Jämväl frågan om att på internationella överenskommelsers väg begränsa arbetstiden för vuxna manliga arbetare står numera på dagordningen. Vid det sammanträde, internationella föreningen för lagstadgat arbetarskydd i september 1912 höll i Zürich, beslöt föreningen hemställa, att vid nästa diplomatiska konferens skulle till behandling företagas frågan om införandet av lagstadgad maximalarbetstid av 8 timmar vid skiftsarbete.

Vad beträffar lagstadgad maximalarbetsdag för andra arbetare än industriarbetare anser utskottet, att denna fråga lämpligast torde böra regleras genom frivilliga överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare. Otvivelaktigt skulle införandet av 8 timmars arbetsdag för många yrken — i all synnerhet inom jordbruksarbetet — stöta på hart när oöverstigliga hinder.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att herrar Steffens och Anders Lindblads förevarande motion icke måtte till någon Första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 april 1913.

På utskottets vägnar:

FABIAN DE GEER.

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet hava närvarit herrar: friherre Fabian De Geer, Danström, Rosén, Steffen, greve Spens, Forssman och Pettersson.

Reservation

a) av herr *Rosén*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

att Första kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, om och i vad mån det jämväl i vårt land må anses påkallat att inom särskilda arbetsområden, med hänsyn till där rådande arbetsförhållanden eller eljest, träffa sådana anstalter, att för flera eller färre av där anställda lönearbetare och biträden må kunna genomföras maximalarbetsdag av viss längd eller visst minimum av sammanhängande fritid;

b) av herr *Steffen*, som anfört:

Utskottets knapphändiga behandling av det mycket omfattande och för stora massor av vårt folk synnerligen betydelsefulla spörsmål, som motionen har till föremål, synes mig vittna om brist på intresse och förståelse för frågan. På ingen enda punkt har utskottet försökt en saklig vederläggning av de i motionens motivering anförda sakliga skälen för en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte. Utskottet tycks ha förbisett, att motionen begär en utredning beträffande *möjligheterna* att tillämpa en åtta timmars maximalarbetsdag inom vårt näringsliv eller att i vissa fall ersätta den med motsvarande legala skydd för ett minimum av arbetsfri tid. Riksdagen kan dessutom, enligt mitt förmenande, icke låta sig nöja med utskottets teori, att man i Sverige bör alldeles avstå från att utreda och på legal väg åtminstone delvis ordna de egna arbetstidsförhållandena, under det de internationella arbetstidsöverenskommelserna fortskrida. Det nationella och det internationella framstegsarbetet böra här tydligtvis gå hand i hand. I många fall torde en utredning visa, att åttatimmarsdagen är för arbetets produktivitet avgjort gynnsammare än en längre arbetsdag samt att den internationella konkurrensen icke alltid är en faktor, som man här har att räkna med.

Vad beträffar utskottets kanske något olyckligt formulerade dekret, att frågan om »lagstadgad maximalarbetsdag för andra arbetare än indu-

striarbetare» »lämpligast torde böra regleras genom frivilliga överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare», så synes mig detsamma vittna om föga verklighetssinne. Utskottet inräknar väl näppeligen handeln samt transport- och kommunikationsväsendet under rubriken »industri». Skulle således en butikstängningslag eller en lagstadgad maximalarbetsdag för järnvägsfolk eller för sjöfolk a priori vara något så helt omöjligt eller fördömligt? Och varför skulle icke också jordbruket till slut kunna komma med, under tillbörlig hänsyn till dess säregna avhängighet av naturförhållandenas växlingar?

Jag får sålunda hemställa,

att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, om och på vad sätt för manliga och kvinnliga lönarbetare och biträden inom industri, hantverk, handel och samfärdsel samt statens och kommunernas arbeten och företag må fastställas en maximalarbetsdag av 8 timmar per dygn, samt i vilken utsträckning även inom andra områden av lönarbete sådan maximalarbetsdag må kunna fastställas eller, där så visas icke lämpligen kunna ske, på vad sätt motsvarande legala skydd för ett minimum av arbetsfri tid må kunna beredas dessa näringars lönarbetare.